Jolsvai András

Regénycenzúra

(részlet a Nincsen számodra hely című regényből)

Május végére elkészült az első kiadvány kézirata – az Alapszabásoké -, s Teleki levélben utasította Döbrenteit, hogy nyújtsa be a cenzornak – hiszen az éppen most kinyomtatandó Rendszabások között is szerepelt, hogy a Tudós Társaság sem mentesülhet a cenzúra szigora alól, ők is csak akkor jelenthetnek meg bármit is, ha az keresztülment már a vizsgálaton. Döbrentei Schedelt bízta meg a feladat elvégzésével (hiszen mi másért volna az embernek helyettese, aki, közbevetőleg, épp az állására tör, ha nem azért, hogy a kellemetlenebb feladatokat rá lehessen sózni), Schedel pedig Dreschert, a budai cenzort választotta – ne feledjük, Magyarországon éppen szabad cenzorválasztás volt, s a fél ország Fehérváron nyomattatta műveit, mert az ottani hivatalnok a hírek szerint lágyszívűbb, mint a kollegái -, aki az apjának volt évtizedes cimborája. Drescher átvette a kéziratot, s annak rendje és módja szerint kiállította az elismervényt, majd útjára bocsájtotta a levéltáros urat. Aztán nem történt semmi.

Erről a semmiről tudott csak beszámolni a titoknok úr is, amikor Teleki, a következő heti gyűlésen érdeklődött az ügy állása iránt. És a következőn meg az azt követőn is. Teleki értetlenkedett és türelmetlenkedett, a könyvecskét már régen nyomtatni kellett volna, mi a csudát tud ennyi ideig cenzúrázni ezen a dokumentumon a budai cenzor, mikor azt már a legmagasabb helyen is jóváhagyták?

Döbrentei tehetetlenül tárta szét a karját. Akkor Schedel megköszörülte a torkát, és jól hallhatóan azt mondta:

– Addig nem is csinál semmit, míg meg nem vesztegetjük.

Erre persze Telekin volt a csodálkozás sora.

– Megismételné, amit mondott, segédjegyző úr?!

Schedel megismételte. A többiek meg bólogattak. Bizony, ez már csak így van, Krisztus urunk koporsóját se őrizték ingyen, s a cenzornak is élnie kell valamiből.

– Államhivatalnok! – csattant fel Teleki. – Világosan megállapított bére van!

– Erről beszélünk! – bólogattak a tagok.

Aztán mindenki elősorolta, miféle kalandjaik voltak, műveik kiadatása során, a cenzorokkal. Van, aki természetbeni ajándékot is elfogad, egy kacsát vagy egy fél malacot, szakajtó tojást (vékony verseskötetnél), egy zsák búzát, oldal szalonnát vagy vég kelmét, de a többség ma már csak a kézpénzben érdekelt. Van, aki meg is mondja, mennyit kóstál nála a kézirat, másnál a szerzőnek kell találgatni, s ha alábecsülte a munka értékét, saját bőrén tapasztalhatja, mennyi gátja lehet manapság a nyomtatásnak. Vannak becsületes cenzorok, derült ki e Deron-házi este során, akik, ha végül nem engedélyezik a kiadást, visszaadják a pénzt (ebből is látszik, hogy ezt nem vesztegetésnek, csupán az ügymenet meggyorsítására szolgáló eszköznek fogja fel mindkét fél), de bizony vannak, akik, akárhogy döntsenek is végül, eltűntetik a nekik felajánlott összeget.

Teleki csak a fejét csóválta.

– Nem is gondoltam, hogy ilyen országban élünk!

– Ebben az országban – csattant fel váratlanul az addig szunyókálni látszó Széchenyi – mielőtt bármibe fognál, előbb vesztegetned kell, mindenkit, aki szembejön! – aztán egyetlen lendülettel mutatta is Döbrenteinek – egy megvesztegető mosoly keretében – hogy amit mondott, azt jegyzőkönyvön kívül mondta.

Teleki végül sóhajtott egy nagyot.

– Uraim, ha így áll a helyzet, s ha mi a Magyar Tudós Társaság tagjai vagyunk, s nem, mondjuk, a londonié, akkor vesztegessünk. Pénztárnok úr, Ön szerint mekkora összeg volna megfelelő erre a célra?

Helmeczy, aki, szokása ellenére ezen az estén maga is széket fogott, ezúttal egészen nyugodtan válaszolt.

– Éntőlem az akadémia egész vagyonát elherdálhatjuk kenőpénznek – itt egy pillanatra megtorpant a beszédben, ráeszmélve, hogy, mintegy akaratán kívül, megint csak alkotott egy új szót a nemzetnek – csak azt mondja meg nekem a méltóságos elölülő úr, melyik rovatba könyveljem el aztán a kiadásokon belül?

Erre már a Teleki se tudott felelni. Mert a pénztárkönyvnek, ez evidencia, krajcárra stimmelnie kell, de hogyan tüntesse fel a társaság a cenzorok megvesztegetésére szánt – s ezek szerint majd rendre felbukkanó – összeget? Hosszú gondolkodás után azt mondta.

– Nem dönthetek e súlyos kérdésben az Igazgató Tanács nélkül. Kérem ennek tudomásul vételét. A mai ülést pedig berekesztem. Széchenyi, kifelé menet, egy tömött erszényt dobott Helmeczy felé.

– A pénztárkönyvben fel nem tüntethető különleges kiadásokra. Pénztárnok úrnak nem kell elszámolnia vele.

Helmeczy mélyen meghajolt, és köpenye zsebébe csúsztatta az erszényt. Teleki úgy tett, mintha semmit se vett volna észre.

Egy hónap múlva kijött a nyomdából a Tudós Társaság első kiadványa.

A regény az Ünnapi Könyvhétre jelenik meg a Fekete Sas Kiadónál